ما شاء الله لا قوة الا بالله

مصنفہ مولانا و مرشدنا شاہ عبد العزیز صاحب قدس سرہ العزیز موسوم بہ

درانہ

بحسن انتظام عالیجناب منشی نتھو لال صاحب نائب مہتمم

بزور قلب مجتبی گنج لکھنؤ طبع شد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

شوقِ مولا زندگانیِ جانِ ماست | ذکرِ او سرمایهٔ ایمانِ ماست

آن هجومِ خوش که از بهرِ خداست | آن هجومِ خوش که آن دفعِ بلاست

آن هجومِ خوش که بهرِ بندگیست | آن هجومِ خوش که بهرِ بندگیست

آن هجومِ بد که شیطانی بود | عاقبت از وے پشیمانی بود

این جهان و آن جهان افسانه است | این و آن از خوشه‌اش یکدانه است

این جهان و آن جهان قربانِ حق | اولیا و انبیا حیرانِ حق

این دو عالم ذرّه از نورِ اوست | مهر و مه مشعل‌کشِ مزدورِ اوست

حاصلِ دنیا همین دردِ سر است | هر که غافل شد ز حق گاو و خر است

هر دلے کو بگذرد در یادِ او | با خدا قائم بود بنیادِ او

هرکه در یادِ خدا قائم بود — تا خدا قائم بود قائم بود

مردِ عارف فارغ از چون و چراست — حاصلِ عمرش همین یادِ خداست

کفر باشد از خدا غافل شدن — بر لباسِ دنیوی مائل شدن

چیست دنیا و لباسِ دنیوی — از خدا غافل شدن ای مولوی

پس بزرگیهاست اندر یادِ او — یادِ او کن یادِ او کن یادِ او

گر بزرگی بایدت کن بندگی — ورنه آخر میکشی شرمندگی

حق پرستان حق پرستی چون کنند — سربلندان میلِ پستی چون کنند

دنیا از نورِ حق روشن شده — یک گِل بوده کنون گلشن شده

پس بیا درونِ گلشن شو سیر گشت — همچو شمع فرش در روے سیر کن

صد هزاران خلد اندر گوشه اش — هر دو عالم دانه از خوشه اش

هر کسے کو مائلِ یادِ خداست — خاکِ راهش توتیائے چشمِ ماست

حلِ هر مشکل همین یادِ خداست — هرکه یادِ حق کند او خود خداست

در حقیقت غیرِ حق منظور نیست — چیست ایمان کو سراپا نور نیست

قطرهٔ نورے سراپا نور باش — بگذر از غم وانگهه مسرور باش

غم چه باشد غفلت از یادِ خدا — چیست شادی یادِ آن بی انتهاست

معنی بے انتہا دانی کہ چیست | اینکہ او باید بقید مرگ زیست
منزل او بر زبان اولیاست | روز و شب اندر دلش یاد خداست
اینچنان آنچنان فانی بود | غیر یادش جملہ نادانی بود
یاد کن ہان تا توانی یاد کن | خانہ را از یاد حق آباد کن
این دل تو خانۂ حق بودہ است | من چہ گویم حق چنین فرمودہ است
شاہ با تو ہمنشین و ہمزبان | تو بسوے ہر کس و ناکس دوان
واے بر حال بد احوال تو | واے بر این غفلت و افعال تو
ہر کسے کو طالب دیدار شد | پیش چشمش جملہ کشف یار شد
در میان نقش نقاش است بس | این سخن را در نیابد بوالہوس
گر تو مے خوانی ز یاد حق سبق | یاد حق کن یاد حق کن یاد حق
اے ترا در یاد حق دانی کہ چیست | اندرون جملہ دلہا جاے کیست
چون درون جملہ دلہا جاے اوست | خانۂ دل منزل و ماواے اوست
چون بدانستی کہ در دلہا خداست | پس ترا تعظیم ہر دلہا رواست
یاد حق انیست دیگر یاد نیست | ہر کرا این غم نباشد شاد نیست
کیست کو با مشت خاک بیش نے | این ہمہ اندر اختیار خویش نے

زندگی عارفان یادِ خداست | از خدا دور است هر کس خود نماست

پیشِ شان جز یادِ حق منظور نیست | غیرِ حرفِ بندگی دستور نیست

می‌چکد از حرفِ شان قند و نبات | یاد از هر موے شان آبِ حیات

فارغ اند از کینه و بغض و حسد | بوے آید ز شان اخلاص ید

جمله اشراف اند در ذات و صفات | طالبِ ذات اند خود هم عینِ ذات

صحبتِ شان خاک از اکسیر کرد | لطفِ شان بر هر دل تاثیر کرد

هر که با ایشان نشیند یکدمے | روزِ فردا از کجا دارد غمے

آنچه در صد سال عمرِ خود نیافت | صحبتِ شان همچو خورشیدش بتافت

تاکه از ایشانِ شان شرمنده ایم | بندهٔ احسانِ شان پاینده ایم

دان یقین تا چند این دنیا بود | آخرش کارِ تو با مولیٰ بود

وا روے هر دو در یادِ خداست | زانکه در هر حال یادِ حق رواست

مرشدِ کامل همه را آرزوست | غیرِ مرشد کس نیابد ره بدوست

رهروان را راه بسیار آمده | کاروان را راه در کار آمده

وسعید هم در ذکرِ مولیٰ حاضر اند | خویش منظورِ خدا را حاضر اند

مرشدِ کامل جهان باشد بیان | کز کلامش بوے حق آمد عیان

[...]له آمد پیش از ان یکذره وا[ر] — زود گرد و همچو مهر نوربار

[...]اده سنگست نام شان ذره و هند و نیست — ذره از تعریف شان ام مولوی است

[...]حبت شان ذره را چون ماه کرد — هر گدا را صحبت شان شاه کرد

[...]حبت شان حاصل این زندگیست — زندگی این زندگی این زندگیست

[...]که شان را دیده حق را دیده است — خوش گل از باغ محبت چیده است

[...]شان در یاد حق دارند دست — حق شناس و حق پسند و حق پرست

[...]سوئے دولت باشد عظیم — کے بدست آید ز گنج و مال و سیم

[...]که حق را خواست حق او را بخواست — شوق سوئے بهترین کیمیا است

[...]مقصود این یاد خدا است — لیک او اندر زبان اولیا است

[...]سانی به که بهر دل بود — در حقیقت عارف کامل بود

[...]آن باشد که او در یاد رفت — عمر نبود آنکه او بر باد رفت

[...]نی ست گی کن بندگی — خوش علاجی نیست بهر زندگی

[...]ن جهان و آنجهان از حق پرست — شغل مرد حق لعب الم گستر است

[...]تی نباشد پایدار — یک نفس خود را بسوے حق بیار

[...] باشی از فکر پابند — تو کجا و آن کجا اے هوشمند

یاد او بنیادِ عمرِ جاودان / یاد او سرمایهٔ صاحبدلان

یاد او درد تو عالم را شفاست / یاد او هر گم شده را رهنماست

یادِ او این جمله را لازم بود / هر که غافل شد ازو نادم بو

یا الٰهی بنده را توفیق ده / تا بیادت بگذرد این عمر

عمر آن باشد که در یادِ خدا / بگذرد دیگر نباشد ند ع

شادیِ دائم بود در یادِ خدا / ای زهی دولت که باشد رهن

رسم مردانِ خدا دانی که چیست / فارغ اند از قیدهای مرگ و زیست

یک نفس بی یادِ او نگذاشتند / خویش علم بر نه طبق افراشتند

نامِ حق مردانِ حق را زیورست / چشم شان خوش حقهٔ پر گوهر اس

حرف شان تعلیمِ عمرِ جاودان / یادِ حق دارند دائم بر زبا

هرچه میگویند ارشاد است بس / بر نمی آرند غیرِ حق نف

هر که با مردانِ حق شد آشنا / سایهٔ او بهتر از بالِ هم

واصلانِ حق ترا واصل کنند / دولتِ جاوید را حاصل کن

دولتِ جاوید پیشِ عارف است / این سخن مشهور پیش من عارف اس

عارفان و کاملان و واصلان / نام او دارند دائم بر زبا

قطره گو بدریا او فتاد — عین دریا گشت وصلش شد وداد

قطره چون باشد بدریا آشنا — بعد ازان تفریق کے باید شنا

ن ترا باید که اے یار عزیز — حق کدام و تو کدامی کن تمیز

تو و اصل گشته در ذات او — غیر حرف بندگی دیگر مگو

ن همه از دولت این بندگیست — زندگی بے بندگی شرمندگیست

ن تعالے بندگی فرموده است — هر کسے کو بنده شد آسوده است

ن انا الحق از زبان اظهار کرد — شیخ ابن منصور را بر دار کرد

ی حق معنی هوشیاری است — عارفان را خواب هم بیداری است

و سراپا همه حق گشته — واصل بیچون مطلق گشته

را او بندگی در پیش گیر — بنده او باش راه خویش گیر

همه حالت خدا حاضر ببین — حاضر و منظور هم ناظر ببین

بیابی لذت از یاد او — زنده باشی و همیشه نیک خو

وجود خاک را قائم بدان — قائم آمد شوق او و جسم و جان

وق موئے زندگی جان بود — یاد او سرمایه ایمان بود

وق او در هر دلے گر جا کند — در وجود خاک کے ماتا کند

شوق مولا مر ترا چون دست داد — دولت جاوید در دستت فتاد

دولت دنیا بود ناپایدار — در طریق عارفان حق گذار

یاد او قایم کند دایم ترا — ذکر او قایم کند قایم تر

مسند شوق الهی بی زوال — ورنه بینی هر کمالی را زوال

هر کسی کو یافت او جاوید شد — در حقیقت صاحب امید شد

آب حیوان می چکد از موی او — زنده میگردد جهان از بوی او

ای زهی انسان که حق را یافته — او ز یاد عمر حق بر تافته

ظاهر اندر مایل فرزند و زن — در حقیقت با خدای خویشتن

ظاهر اندر مایل سیم و زر است — باطن اندر حاجت بحر و بر است

ظاهر اندر مایل اسپ و شتر — باطن فارغ ز قید شور و شر

شوق از یاد حقش ممتاز کرد — سرفراز و صاحب ابرا کر

لیک در دل شوق یاد حق گرفت — مشت خاک از یاد او رونق گرفت

ای زهی قادر که از یکقطره آب — خاک را روشن کند چون آفتاب

ای زهی خاک آنکه نور افروز شد — زین سعادت با نصیب اندوز

حاصل این زندگی یاد خداست — ای زهی چشم که بر حق مبتلاست

ای زهی دل کاندرو شوقش بود / در حقیقت صاحب ذوقش بود

ای زهی سر کو به پایش در سجود / همچو گو چوگان شوقش در ربود

ای زهی دستی که صفتش او نوشت / ای زهی پایی که در کویش گذشت

آن زبان به که ذکر او کند / خاطر آن به که فکر او کند

گر تو خواهی صاحب عرفان شوی / جان بجانان ده که تا جانان شوی

گرچه در دلها نباشد جز خدا / عاقلان را منزل باشد علا

غیر عارف واقف این حال نیست / عارفان را غیر ذکرش قال نیست

پادشاهان سلطنت بگذاشتند / چون گدایان کو بکو شتافتند

از برای آنکه یاد او کنند / از مکافات دو عالم وارهند

راستی اینست راه حق بگیر / تا تو هم گردی چو خورشید منیر

حق درون هر که دلداری کند / مرشد کامل نموداری کند

مرشد کامل کسی را دست داد / تاج عرفان را بفرق او نهاد

محرم حق مرشد کامل کند / دولت جاوید را حاصل کند

او درون دل تو بیرون میروی / او بخانه تو به بیرون میروی

اندرون خانه ات نور اله / تافت چون بر آسمان چهره ماه

اندرونِ چشمِ تو بینا شده — بر زبانت حکمِ حق گویا شده

ای وجودت روشن از نورِ حق است — روشن از نورِ خدائے مطلق است

بیرون از چشمِ تو نبود هیچ چیز — یک دلی هم خویشتن را کن تمیز

تا بیابی این سعادت را مدام — گر بدانی من کدام و حق کدام

ای زہے مرشد که با حق آشنا — کرد فارغ کرد از رنج و بلا

هر که خوش باشد ز گفت و گوی او — حق همیشه باشد او را روبرو

حق همیشه باشد او را در حضور — ذکرِ او دائم ترا باشد حضور

گر حضوری خدا باید بتو — در حضورِ مرشدِ کامل

مرشدِ کامل بغیر از حق نگفت — این دُرِ معنی بغیر از این نسف

این همه موقوف بر صحبت بود — صحبتِ عارف عجب صحبت ا

اے عزیز من شنو از من سخن — تا بیابی راه اندر جان و

طالبِ مردان حق را دوست آ — غیر ذکرش بر زبان حرفے د

گر تو خوانی نسخهٔ ارشادِ عشق — میشوی سر دفترِ دیوانِ عشق

شوقِ مولاے ترا مولا کند — در دو عالم بهتر و اولے

یا الٰهی این دلم را شوق ده — شربتے از شوقِ خاص و ذوق ده

تا بیادت بگذرد روز و شبم — ده رهائی بنده را از قید غم

دولتم آن ده که باشد پایدار — صحبتم آن به که باشد غمگسار

هستی آن ده که باشد حق گزار — همتے آن ده که سازد جان نثار

زین دل شوریده ما را شوق ده — در گلویم بندگی طوق ده

بهر ما را آرزوے وصل بخش — این خزان چشم ما را فصل بخش

ہر سر ہر مو زبان کن کرم — تا بگوید وصف حق را دمبدم

زیستن در بندگی اولے بود — گرچه سر تا پا همه سہوے بود

گر دهد توفیق فضل ذو الجلال — بنده را از بندگی بخشد کمال

این وجود خاک پا از بندگیست — گفتگوے دیگر شرمندگیست

بندگی کن آنکه او باشد قبول — بگذر از خود بینی و فرط جهول

عارف الله در دنیا بود — در حقیقت طالب مولا بود

هر دمے کو با خدا واصل بود — حاصل این عمر او حاصل بود

یا الٰهی یاد ده هر بنده را — سرخرو کن هر دل شرمنده را

دیده از دیدار خود پر نور کن — غیر حق از خاطر دل دور کن

هر چه اندیشی پذیرائی فناست — آنچه در اندیشه ناید آن خداست

بر در این خانه گستاخی ز چیست	گر همی دانی که اندر خانه کیست
ابلهان تعظیم مسجد می کنند	در جفای اهل دل جد میکنند
آن مجاز است این حقیقت ای خران	نیست مسجد جز درون سروران
مسجدی کان اندرون اولیاست	سجده گاه جمله است آنجا خداست

تمام شد

قطعه تاریخ از نتائج افکار عالیجناب منشی گنگو لال صاحب تائب لکھنوی سرفرازی یافتۂ سلطان دکن و ام ملکہ و مہاراجہ بہار اودہ لکھنو مدظلہ

عجب نظم مقدس گشته مطبوع	که وا شد چشم حق بین بے تکلف
بقلب صاف تائب سال طبعش	بگو در دانهٔ تسبیح تصوف

۱۳۲۱

قطعه تاریخ طبعزاد جناب بابو جیوتی پرشاد صاحب کاتب لائبریری انچارج اوده روهیلکهند ریلوے چارباغ لکھنو شاگرد جناب تائب لکھنوی مدظلہ

در زبان کرد چو این نظم پاک	پاک بری شد ز غم روزگار
سال همی خامهٔ کاتب نوشت	آئینهٔ معرفت کردگار

۱۳۱۲